

HISTORIA I ZABYTKI

KOŃSKOWOLA

Końskowola 2005

Historia

Założenie Końskowoli - pierwotnie zwanej Witowską Wolą - łączy się z działalnością rodu Konińskich herbu Rawa. Pierwszym historycznie poświadczonym właścicielem miejscowości był Męcina z Konina, w latach 1394-1400 burgrabia zamku niższego we Lwowie. To z jego inicjatywy już pod koniec XIV wieku Witowska Wola doczekała się własnego kościoła i stała się siedzibą parafii, ustanowionej, według Jana Długosza, przez biskupa krakowskiego Piotra Wysza, spowiednika królowej Jadwigi. Następcą Męciny - Dzierśław z Witowic (zm. po 1431) - skupił w swoim ręku, oprócz Witowic i sąsiedniej Woli również i pobliskie wsie: Pożóg, Rudy, Chrzachów,

Osiny i Sielce. Po jego śmierci dobra te zostały podzielone między jego synów; Witowską Wolę, w której znajdował się dwór Dzierśława, otrzymał w spadku Jan. Z jego osobą wiąże się zmiana nazwy miejscowości - w 1442 roku po raz pierwszy na jej oznaczenie pojawia się określenie Konińska Wola. Jego dziedziczka, Anna, przeniosła własność Końskowoli w 1485 roku na męża, Gabriela Tęczyńskiego, syna Jana, kasztelana krakowskiego. To właśnie z Konińskiej Woli wyruszył on na dramatyczną wyprawę Jana Olbrachta do Mołdawii, podczas której zginął 27 X 1497 roku w bitwie pod Koźminem. Pozostawił po

sobie cztery córki oraz synów: Jana, Stanisława i Andrzeja, od 1527 r. hrabiego Świętego Cesarstwa Rzymskiego, późniejszego wojewodę lubelskiego i kasztelana krakowskiego. To właśnie Andrzej po uzyskaniu pełnoletności stał się właścicielem Końskowoli, dla której 8 czerwca 1532 roku uzyskał z rąk Zygmunta Starego promesę na nadanie praw miejskich. Proces budowy miasta najprawdopodobniej

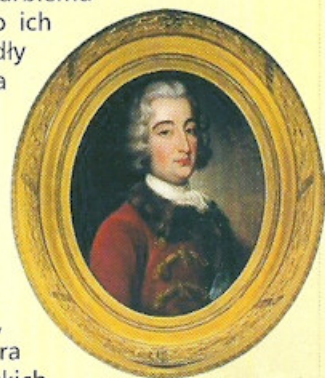

zakończył się w 1545 roku zatwierdzeniem przez biskupa krakowskiego Piotra Gamrata nowej organizacji i uposażenia parafii. Po śmierci - dnia 25 XII 1561 roku - Andrzej Tęczyński został pochowany w kościele końskowolskim.

Jego spadkobiercami byli Andrzej Tęczyński, wojewoda krakowski (zm. 1588), oraz jego synowie: Andrzej i Gabriel. W roku 1617 - po śmierci Gabriela, piastującego przez jedenaście lat urząd wojewody lubelskiego, Końskowola przeszła w ręce księcia Krzysztofa Zbaraskiego, który często rezydował w zamku Tęczyńskich. Właśnie z Końskowoli Zbaraski wyruszył na słynne poselstwo do Konstantynopola w celu zatwierdzenia układu zawartego z Turcją pod Chocimiem. Tutaj też książę zmarł w 1627.

Miasto zostało następnie wykupione od Zbaraskich przez Jana Tęczyńskiego, stryja i odtąd opiekuna jedynej dziedziczki Gabriela - Zofii. Ta wniosła je w posagu mężowi, podskarbiemu koronnemu Janowi Mikołajowi Daniłowiczowi. Po ich bezpotomnej śmierci dobra końskowolskie przypadły Izabeli z Tęczyńskich Opalińskiej, córce Jana Tęczyńskiego, która przekazała je mężowi, Łukaszowi z Bnina Opalińskiemu. Po śmierci Łukasza w 1662 i Izabeli w 1667 roku właścicielem Końskowoli został Stanisław Herakliusz Lubomirski, żonaty z Zofią, córką Łukasza Opalińskiego.

Po śmierci Lubomirskiego w 1702 roku miasto odziedziczyli Sieniawscy, a następnie, w 1731 roku, stało się ono własnością księcia Augusta Aleksandra Czartoryskiego. Z działalnością publiczną Czartoryskich wiąże się obecność w Końskowoli szeregu postaci życia politycznego i kulturalnego przełomu XVIII i XIX w. W roku 1785 proboszczem końskowolskim został Grzegorz Piramowicz. Tu w 1807 roku zmarł i został pochowany poeta Franciszek Dionizy Kniaźnin, autor wierszy religijnych i patriotycznych, przedstawiciel nurtu nazywanego sentymentalizmem. W Końskowoli ostatnich dni dożywał przyjaciel Czartoryskich, generał Józef Orłowski, absolwent Szkoły Rycerskiej, w Powstaniu Kościuszkowskim komendant Warszawy. Najważniejszą postacią, związaną w tym czasie z Końskowolą był Franciszek Zabłocki. Ten najwybitniejszy komediopisarz polskiego oświecenia od 1800 r. do śmierci w 1821 roku pełnił funkcję proboszcza końskowolskiego. Tu urodził się, 17 grudnia 1807 r., Władysław Oleszczyński, najwybitniejszy

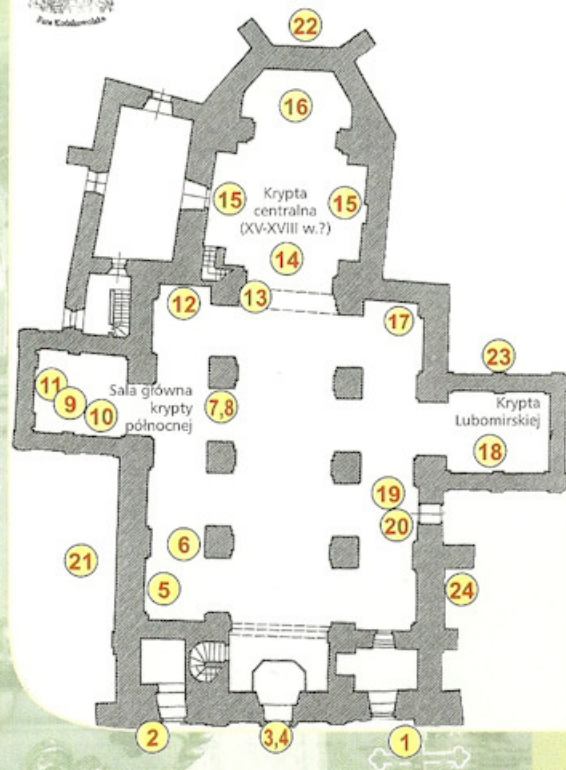
I. Kościół parafialny

Kościół parafialny w Końskowoli pod rozszerzonym wezwaniem **Znalezienia Krzyża Św. i św. Andrzeja Apostoła**, ufundowany został w połowie XVI w. przez Andrzeja Tęczyńskiego, wojewodę lubelskiego i kasztelana krakowskiego. Jego metryka jest jednak starsza: pierwszy, drewniany kościół p.w. Znalezienia Krzyża Św. powstał w końcu XIV w. Jak chce tradycja, murowane prezbiterium wystawiono w 1442 r. z fundacji Jana Konińskiego.

Przebudowa, zlecona ok. 1670 r. przez marszałka wielkiego koronnego Stanisława Herakliusza Lubomirskiego, prowadzona przez Tylmana z Gameren, nadała kościołowi bryłę trójnawowej bazyliki. Kolejna przebudowa, prowadzona w I połowie XVIII w. z inicjatywy Elżbiety Sieniawskiej i następnie Augusta Czarotowskiego oraz jego żony Zofii z Sieniawskich nadała świątyni obecny kształt.

Plan kościoła p.w. Znalezienia Krzyża Św. i św. Andrzeja Apostoła

Kościół ten jest swego rodzaju mauzoleum Rodziny Tęczyńskich. Dzięki dokumentacji z wizytacji parafii końskowolskiej, jaka odbyła się w 1595 r. wiemy, że po północnej stronie tej świątyni istniała kaplica Tęczyńskich, w której mieli być pochowani „(...) *dzie-dzice miasta Tęczyńscy* (...)”. Pod obecnie istniejącą kaplicą północną (pierwotna nie przetrwała do naszych czasów) spoczywa ostatnia przedstawicielka tego rodu - Izabela z Tęczyńskich Opalińska (zm. 1667). W krypcie pod kaplicą południową złożono ciało jej córki, Zofii z Opalińskich Lubomirskiej - również i na jej sarkofagu wyrzyto herb Tęczyńskich - Topór.

1. Klasycystyczny pomnik **Franciszka Dionizego Książnika**, poety polskiego sentymentalizmu, sekretarza księcia Adama Kazimierza Czarotowskiego, zm. 1807.
2. Klasycystyczny pomnik gen. **Józefa Orłowskiego** - absolwenta Szkoły Rycerskiej, do 1792 r. komendanta Kamieńca Podolskiego, w Powstaniu Kościuszkowskim komendant Warszawy i tzw. Księstwa Mazowieckiego, zm. 1807.
3. Portal z czarnego marmuru wykonany wg projektu Tylmana z Gameren
4. Rzeźba **Matki Boskiej Niepokalanego Poczęcia** z warsztatu braci Hoffmann (XVIII w.)
5. Pomnik-epitafium **Karola Khittel**, lekarza księżnej Izabeli Czarotowskiej.
6. Epitafium kanonika **Jana Hetnera**, proboszcza końskowolskiego, zm. 1888.
7. Zejście do tzw. krypty północnej.
8. Obraz św. Antoniego, przemalowany w końcu XIX w. przez Wojciecha Gersona.
9. Tablica z czarnego marmuru, XVI/XVII w., upamiętniająca ród Tęczyńskich, przypuszczalnie tablica nagrobkowa jednego z przedstawicieli rodziny.
10. Krypta kaplicy północnej, zwanej kaplicą Sucho-dolskich. Znajduje się w niej grobowiec z pomnikiem personifikującym **Vanitas** - *Marność Życia*, opatrzony herbem Łódzia, który należy wiązać, jak się wydaje, z marszałkiem nadwornym koronnym **Łukaszem z Bnina Opalińskim** (zm. 1662) i jego żoną, **Izabelą z Tęczyńskich** (zm. 1667).

1.

5.

Rzeźba ta stanowi jedyne tego typu znane na terenie Polski przedstawienie zmarłego. W chwili obecnej trwają badania nad metryką tego niezwykłego zabytku.

16.

11. Wystroju kaplicy północnej, rodowej kaplicy Tęczyńskich dopełnia obraz „Opłakiwanie Chrystusa” (XVI/XVII w.) ze szkoły północnowłoskiej.
12. Ołtarz z rzeźbami Aniołów - XVIII w. Jeden z Aniołów opiera się o tarczę z herbem Czartoryskich, zamalowaną po konfiskacie dóbr końskowolskich przez rząd carski w 1831 r.
13. Ambona z wizerunkami Ewangelistów z warsztatu braci Hoffmann (XVIII w.).
14. Krypta centralna.
15. Portale z czarnego marmuru, wykonane wg projektu Tylmana z Gameren.
16. Ołtarz główny z posągami Mojżesza i Abrahama, wykonany z fundacji Augusta Aleksandra księcia Czartoryskiego (I poł. XVIII w.). Ozdobą ołtarza jest rzeźba Chrystusa Ukrzyżowanego z XVII w.
17. Ołtarz barokowy z obrazem św. Andrzeja Apostoła.

18. Nagrobek Zofii z Opalińskich księżnej Lubomirskiej. W toku prac nad przebudową

kościół, zleconych przez Stanisława Herakliusza Lubomirskiego, Marszałka Wielkiego Koronnego a prowadzonych pod nadzorem Tylmana z Gameren, księżna zmarła i nieoczekiwanie najtrwalszą i najpiękniejszą pamiątką po tej przebudowie jest jej nagrobek, autorstwa Tylmana, przedstawiający portretowo postać zmarłej. Ciekawostką jest znajdujący się na nagrobku wiersz, napisany przez jej męża. „Dulcis Imago Mei” - „Najśłodszy Mój Obrazie”... pisał o zmarłej żonie Lubomirski. Ciało marszałkowej złożono w sarkofagu z czarnego marmuru, z wyrażonymi herbami Opalińskich, Lubomirskich i Tęczyńskich w krypcie zlokalizowanej pod kaplicą.

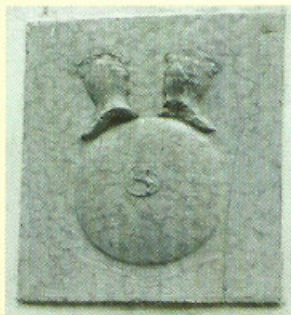
19. Zejście do krypty Lubomirskiej

20. Kripielnica (XVII w.)

21. Tablica nagrobkowa z XVIII i XIX w.

22. Tablica z udostojnionym herbem Tęczyńskich: Na czterodzielnej, wypukłej tarczy, nad którą umieszczono wyobrażenie hełmów z koronami: rycerską i hrabiowską, umieszczono wizerunki dwugłowego orła cesarskiego oraz herbu Topór. W herbie sercowym (pośrodku) znajduje się lew trzymający topór. Po 1527 r., kiedy

18.

22.

Tęczyńscy zostali hrabiami Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego, zwykły Topór zastąpiła tarcza herbowa czteropolowa z wyobrażeniami orłów i Toporów - bez tarczy sercowej. Tę dostał herb po drugim nadaniu dyplomu cesarskiego, dopiero w 1561 roku. W związku z tym powstanie tej tablicy wiązać z synem założyciela miasta, Andrzejem Tęczyńskim, wojewodą bełzkim.

23. Tablica upamiętniająca Grzegorza Piramowicza i Franciszka Zabłockiego, tutejszych proboszczów.
24. Epitaforium Anny z Żurawskich, córki kapitana Gwardii Saksońskiej (zm. 1769 r.)

Krypty:

Do chwili obecnej rozpoznano trzy systemy krypt. Pierwszy zlokalizowany jest pod ołtarzem głównym, gdzie pochowany został m.in. Franciszek Zabłocki. Nie jest ustalona metryka oraz zasięg krypt umiejscowionych pod ołtarzem. Część z nich pochodzi zapewne z czasu powstania murowanego kościoła (XV/XVI w.).

Krypta północna: wiadomo było o niej tyle, że znajduje się w niej pomnik symbolizujący *Vanitas*. W ostatnim czasie ustalono, że w istocie krypta ta jest salą główną (o wymiarach ok. 10 × 5 m) systemu krypt rozciągających się pod północną częścią kościoła. Oprócz pomnika odnaleziono w niej liczne pochówki szlacheckie z XVIII w. Z sali tej wychodzą cztery wyjścia do kolejnych krypt lub korytarzy, z których trzy zostały zamurowane prawdopodobnie już w XVI i XVII w. W jedynym dostępnym korytarzu odnaleziono pochówek opatrzone napisem „A+D 1647”.

W krypcie południowej znajduje się grobowiec z czarnego marmuru, w którym złożono doczesne szczątki Zofii z Opalińskich Lubomirskiej.

Pochówki szlacheckie z II poł. XVIII w. w sali głównej krypty północnej.

Obok korytarz z pochówkiem z XVII w., umieszczonym w niszy ściany krypty.

II. Dwór Tęczyńskich

Do niedawna sądzono, że zamek Tęczyńskich, o którym świadczą źródła, został zniszczony w czasie jednej z zawieruch dziejowych, jakie przetoczyły się przez Polskę.

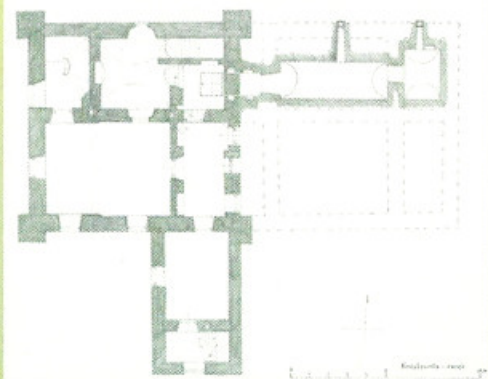
Dzięki badaniom dr. Adama Soćko wiemy, że obecna plebania co do której zakładano, że powstała między 1613 a 1630 r. w istocie rzeczy jest o niemal wiek starszym dworem rodu Tęczyńskich.

Budynek obecnej plebanii, położony w zachodniej części miejscowości, po południowej stronie szosy Lublin-Radom, która oddziela go od niewielkiego kościółka św. Anny,

już swym wyglądem sugeruje, iż jego pierwotne przeznaczenie musiało być inne od obecnego. Zwarty czworobok kwadratowego w planie korpusu kamienicy oraz dobudowane doń od południa węższe skrzydło tworzą obszerny piętrowy gmach.

Posadowienie gmachu na wyraźnym wzniesieniu sugeruje obronne funkcje - aspekt obronności terenu potwierdza także lotnicza fotografia rejonu plebanii, na którym doskonale widać, iż wznosi się ona na krawędzi dawnego, zapewne drewniano-ziemnego obwodu warownego, którego przebieg rysują rosnące „w okrąg” drzewa. Relikty tego warownego obwodu są dziś jeszcze częściowo czytelne w otoczeniu budynku plebanii - zwłaszcza po stronie zachodniej i częściowo od wschodu.

Pierwotne rozplanowanie dworu pozwala wiązać budynek z założycielem miasta i datować jego powstanie na drugą ćwierć XVI wieku. Właśnie w tym czasie upowszechnia się w architekturze rezydencjonalnej w Polsce nowy model budynku mieszkalnego - dwór murowany, określany jako kamienica - wzorowany na królewskim pałacu Zygmunta Starego w Piotrkowie Trybunalskim. Warto zaznaczyć, że Andrzej Tęczyński, założyciel miasta, do 1532 r. był dworzaninem króla Zygmunta.

Dwór został spalony w czasie „potopu” szwedzkiego - ówczesny właściciel miasta, Łukasz z Brina Opaliński, marszałek nadworny koronny, był wiernym - w odróżnieniu od swojego brata Krzysztofa, upamiętnionego przez Sienkiewicza w Potopie - stronnikiem Jana Kazimierza. Odbudowę dworu w Końskowoli upamiętnił Andrzej Morsztyn, poeta i dyplomata, który tak wychwalał marszałka w skierowanym do niego poemacie „Lutnia” (1661 r.)

*Albo jeśli linią ciągniesz w tablaturze,
Zaraz ją znać w ogrodzie, na dachu, na murze,
I jak Amfijon grając gromadzisz do kupy
Marmury w Spytkowicach, w Końskiej Woli słupy.
A moja lutnia dołem - lecz spyszniej z deką,
Kiedy: „Marszałek przecie pochwalił ją” - rzeką,
I będzie tym bezpieczniej nucić, póki żywa:
„Niech zdrów będzie Marszałek! Viva! Viva! Viva!”*

Użyte przez poetę określenie „słup”, wówczas już trochę przestarzałe, funkcjonowało od średniowiecza jako oznaczenie rycerskiej siedziby o charakterze wieży mieszkalno-obronnej.

Po wybudowaniu pałacu w Puławach rezydencja końskowska straciła na znaczeniu i - zapewne około 1700 roku - została przekazana parafii; proboszczowie urządzili tu plebanię. W pierwszej połowie XIX w. kamienicę powiększono o skrzydło południowe. Nowa funkcja dawnego zamku powodowała, iż z murami dawnej rezydencji Tęczyńskich związali swe losy także Grzegorz Piramowicz i Franciszek Zabłocki - tutejsi proboszczowie. Możliwe, że w zameczku zamieszkał też generał Józef Orłowski, komendant Kamieńca Podolskiego oraz poeta Franciszek Książnin, którym opiekował się Zabłocki.

III. Szpital

Szpital w Końskowoli powstał jeszcze z inicjatywy Tęczyńskich, być może już w XVI w. Dzięki staraniom księdza Stanisława Lisowicza kościół św. Anny stał się w pierwszej połowie XVII w. kościołem szpitalnym, znacznie uposażonym przez właścicieli miasta. Ok. 1675 r. z fundacji rodziny Suchodolskich powstał przy farze drugi szpital. Na zdjęciu budynek szpitalny przy kościele św. Anny, prawdopodobnie fundacji Czartoryskich.

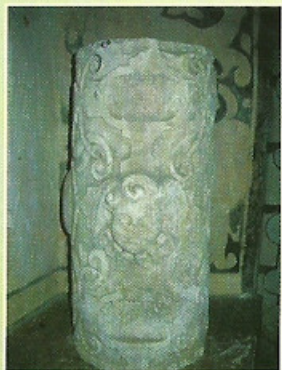
Materiał opracowany na podstawie tekstu autorstwa dr Adama Soćko

IV. Kościół p.w. Św. Anny

Położony naprzeciwko dworu Tęczyńskich, obecnie plebanii. Pierwotnie drewniany, prawdopodobnie wystawiony przez Andrzeja Tęczyńskiego jako kaplica dworska w czasie lokacji miasta.

Przypuszcza się, że fundator wybierając wezwanie dla tej świątyni chciał uhonorować swoją matkę, Annę z Konińskich, wychowującą go po tragicznej śmierci ojca w czasie wyprawy Jana Olbrachta do Mołdawii. Obecnie istniejący, wybudowany w stylu architektonicznym nazywanym „renesansem lubelskim”, został konsekrowany w 1613 r.

Murowana, niewielka świątynia z początku XVII wieku otrzymała zadziwiająco bogaty program dekoracyjny i funkcjonalny jak na kościółek przyszpitalny: bogato udekorowano sterczynowe szczyty kościoła - zachodni oraz wschodni oddzielający prezbiterium od nawy. Zadbano o estetyczny wygląd komina wznoszącego się nad segmentem zakrystii, fryzu i gzymsu wieńczącego - ożywionego na narożach puttami - oraz okien, które otaczała niegdyś malowana zapewne szeroka opaska tynkowa.

Okienko korytarza prowadzącego z empory muzycznej do dwóch izb nad zakrystią zdobi płaskorzeźbiony maszkaron.

O artystyczną oprawę zadbano także we wnętrzu. W zakrystii przetrwał do naszych czasów kominek o piaskowcowym, niegdyś polichromowanym zwieńczeniu, rzeźbione w kamieniu lawabo oraz wspaniałe drzwi z malarską imitacją pasowego okucia. W skromnym wnętrzu, nakrytym sklepieniem dekorowanym stiukowymi listwami układanymi w geometryczne wzory i wzbogaconym aplikacjami płaskorzeźb, główny akcent stanowi manierystyczny ołtarz główny z 1618 roku.

Zasadnicze znaczenie dla rekonstrukcji funkcji kościoła ma jednak empora zachodnia oraz dwuizbowe lokum położone nad zakrystią. Pełniło ono szczególnie eksponowane funkcje, skoro obie izby wyposażono w dekoracyjnie opracowane kominki, bogatą (dobrze zachowaną) polichromię ścian i sklepień, a także okienko z siedziskami (w I izbie) oraz piec (dziś nieistniejący - w pomieszczeniu II). W większym lokum (II izba) założono także niszę z kłęcznikiem i oknem otwartym na kościół. Taki układ nie pozostawia wątpliwości co do interpretacji większej ogrzewanej izby. Pomieszczenie nad zakrystią przeznaczono dla szczególnie znaczących postaci - właścicieli miasta, fundatorów kościoła.

Świątynia pod wezwaniem św. Anny pełniła przede wszystkim funkcję kaplicy dworskiej, stanowiła również założenie obronne, w swej istocie ściśle powiązane z dworem Tęczyńskich - do dziś w ścianie północnej zachowały się otwory strzelnicze.

Ołtarz w kościele św. Anny (1618 r.), autorstwa Stanisława Szczerbica.

Na obrazie w lewym dolnym rogu ołtarza przedstawiono duchownego fundatora ołtarza, którego identyfikuje się z księdzem Stanisławem z Zalesia Lisowiczem. Wizerunkowi proboszcza końskowskiego i prepozyta szpitalnego towarzyszy też znak herbowy w kształcie tarczy, na której przedstawiono czerwone serce przekute strzałą. Ksiądz Stanisław Lisowicz został najprawdopodobniej pochowany w kościółku św. Anny.

V. Ratusz

Wybudowany w 1775 r. z fundacji Aleksandra Augusta księcia Czartoryskiego we wczesnym stylu klasycystycznym. Jest głównym budynkiem świeckim kształtującym miejski układ przestrzenny Końskowoli. Posiada wartości artystyczne świadczące o tym, że zaprojektował go któryś z profesjonalnych budowniczych zatrudnionych na dworze księcia.

VI. Folwark

Istniejący już za Tęczyńskich, został znacznie rozbudowany przez Lubomirskich i Sienjawskich. Za rządów Aleksandra Augusta księcia Czartoryskiego, Końskowola stała się siedzibą administracji nadwiślańskich dóbr „Familii”.

Administracji tej podlegało 33 wsie, kilka miast i 7 wydzielonych folwarków, jak również młyny, jatki, cegielnie, tartak i karczmy położone na ich obszarze.

Sam folwark „konińskowolski” obejmował 900 ha; niewiele ustępował mu folwark „pożogowski”.

Na folwarku w Końskowoli zlokalizowane były, oprócz pałacu ekonoma, także mieszkania urzędników, mieszkania oraz warsztaty rzemieślników kilkadziesiąt profesji, trzy browary, mieluch, gorzelnia, młyny, składy, stajnie i obory.

Plan folwarku
konińskowolskiego
z 1827 r.

VII. Cmentarz ewangelicko-anglikański

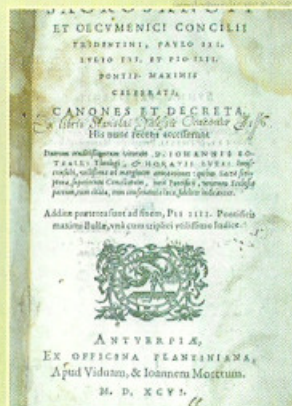
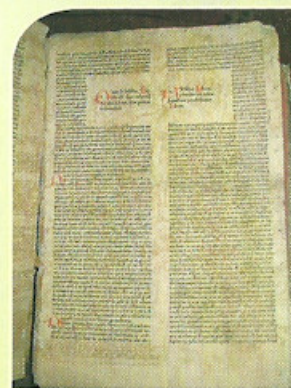
Czartoryscy, dbając o rozwój gospodarczy Końskowoli sprowadzili tu ok. 300 rzemieślników z Niemiec, głównie z Saksonii. Jedyną pamiątką po tej społeczności są pozostałości malowniczo położonego cmentarza...

VIII. Biblioteka parafialna

Obejmuje - oprócz ksiąg parafialnych sięgających połowy XVII w. - ok. 350 pozycji, z których najstarsze pochodzą z początku XVI w. Część starodruków, dotyczących tematyki świeckiej (przede wszystkim geografii i polityki), pochodzi zapewne z biblioteki zamkowej, jaką według źródeł znacznie powiększył książę Krzysztof Zbaraski, w latach 1613-1627 właściciel Końskowoli.

Biblioteka obejmuje m.in. niezwykle kolekcję ksiąg o tematyce kontrreformacyjnej, w tym unikatowy „Leksykon herezji protestanckich”.

W czasie I oraz II Wojny Światowej część ksiąg zaginęła. Jednym z celów Towarzystwa „Fara Końskowolska” jest przywrócenie bibliotece dawnej świetności oraz udostępnienie jej badaczom oraz zwiedzającym.

Śpiewnik kościelny
z początku XVII w.

Postaci związane z historią Końskowoli

herb Rawa rodu Konińskich, założycieli Końskowoli.

Inna przedstawicielka rodu, Barbara z Konińskiej Woli (zm. 1509), była z kolei dwórką królowej Elżbiety Rakuskiej, żony Kazimierza Jagiellończyka i następnie ochmistrzynią dworu ich córki Elżbiety.

Udostojniony herb Topór Tęczyńskich, właścicieli miejscowości od ok. 1485 do 1637 roku.

Fragment obrazu „Unia Lubelska” autorstwa Jana Matejki. Pierwszy z lewej wyobrażony został Andrzej Tęczyński, wojewoda bełzki, syn założyciela miasta.

Krzysztof książę Zbaraski, z dworu końskowolskiego, ówczesnej jego siedziby na Lubelszczyźnie wyruszył na poselstwo do Konstantynopola, celem zatwierdzenia układu pokojowego między Turcją a Rzeczypospolitą, zawartego po bitwie pod Chocimiem. Zmarł w Końskowoli 6 marca 1627 r.

W poemacie „Przeważna legacja Krzysztofa Zbaraskiego od Zygmunta III do Soltana Mustafy” jego dworzanin, Samuel ze Skrzypny Twardowski opisał - oprócz wyjazdu księcia do Konstantynopola - uroczystości wielkanocne, w których uczestniczył w Końskowoli dwór Zbaraskiego po powrocie z poselstwa.

Łukasz z Bnina Opaliński - marszałek nadworny koronny, poeta i wybitny publicysta; w drodze małżeństwa z Izabelą z Tęczyńskich stał się w 1647 r. właścicielem m.in. Końskowoli. Odbudował dwór-zamek Tęczyńskich, o czym zaświadcza Andrzej Morsztyn, poeta i dyplomata we wstępie poematu „Lutnia”. Wiele informacji wskazuje na to, że Łukasz i Izabela Opalińscy zostali pochowani w krypcie pod kaplicą północną kościoła parafialnego, pod pomnikiem personifikującym *Vanitas*-Marność, opatrzonym herbem Opalińskich - Łódzia.

Stanisław Herakliusz Lubomirski, marszałek wielki koronny; z jego inicjatywy przebudowano - pod nadzorem Tylmana z Gameren - kościół parafialny. Kaplica południowa kościoła parafialnego, w której znajduje się nagrobek jego pierwszej żony, Zofii z Opalińskich, do dziś nosi miano „Capella Lubomirska” - Kaplicy Lubomirskich.

Elżbieta Sieniawska - córka Stanisława Herakliusza Lubomirskiego i Zofii z Opalińskich. Jej staraniem odbudowano - zniszczony w czasie Wojny Północnej - kościół parafialny. W wyniku prac zleconych przez Sieniawską uzyskał on dzisiejszą bryłę. Prace nad uświetnieniem świątyni kontynuowała jej córka - Zofia Czartoryska.

August Aleksander książę Czartoryski, wojewoda ruski, twórca potęgi rodowej „Familii”, od 1731 r. właściciel Końskowoli. W tutejszym folwarku, znacznie przez niego rozbudowanym, umieścił administrację swoich dóbr nadwiślańskich. Dbając o rozwój miejscowości, sprowadził tu kilkuset rzemieślników z Niemiec, głównie tkaczy. Z jego fundacji powstał m.in. Ratusz, jatki miejskie, dzwonnica przy kościele parafialnym. Dwukrotnie odmówił Grzegorzowi Piramowiczowi nadania prepozytury przy kościele parafialnym oraz tzw. prezenty na proboszcza końskowolskiego.

Grzegorz Piramowicz - członek Komisji Edukacji Narodowej, Sekretarz Towarzystwa dla Ksiąg Elementarnych, od 1785 r. do 1797 r. proboszcz końskowolski - funkcję tę uzyskał dopiero po śmierci księcia Augusta Czartoryskiego z rąk jego syna, księcia Adama Kazimierza. W latach dziewięćdziesiątych XVIII w. w celu uzyskania środków na budowę ołtarzy bocznych w kościele parafialnym, zamiast sfinansować prace nad nimi z dochodów folwarku, przetopił srebra kościelne, w tym fragmenty tablic z trumny Opalińskich oraz grobowca księżnej Lubomirskiej.

Franciszek Zabłocki, znany komediopisarz („Fircyk w zalotach”, „Sarmatyzm”), od 1800 do śmierci w 1821 r. proboszcz w Końskowoli. Opiekował się mieszkającym tu Franciszkiem Dionizym Książninem, autorem poezji patriotycznych.

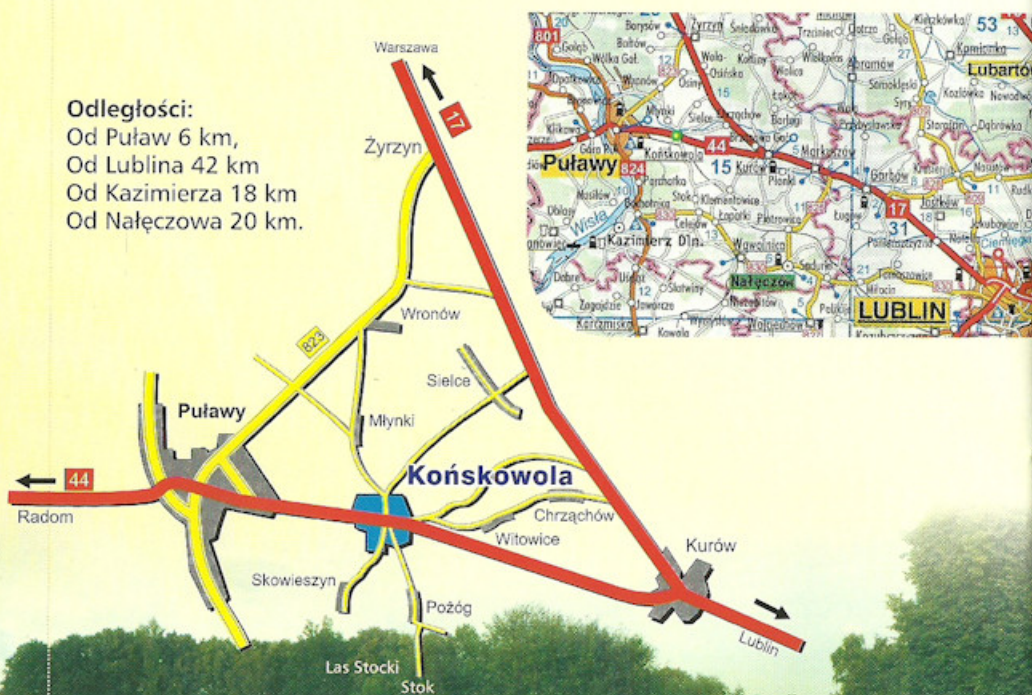
Inne ciekawe miejsca:

1. Opoka: kopiec-wał z kamienia wapiennego, prawdopodobnie pozostałości wczesnośredniowiecznego grodziska słowiańskiego; cmentarzysko kultury wenedzkiej.
2. Pożóg Stary - zespół folwarczny z XIX i XX w.
3. Stok i Las Stocki - cmentarzyska kultury pucharów lejkowatych oraz kultury amfor kulistych.
4. Las Stocki - obelisk upamiętniający bitwę stoczoną 24 maja 1945 r. między oddziałem AK, dowodzonym przez Mariana Bernaciaka ps. „Orlik” a połączonymi oddziałami NKWD, UB i MO; niepowtarzalna sieć wązów lessowych - miejscowość położona w Kazimierskim Parku Krajobrazowym.

Jak dojechać do Końskowoli:

Odległości:

Od Puław 6 km,
Od Lublina 42 km
Od Kazimierza 18 km
Od Nałęczowa 20 km.

fol.: okolice miejscowości Las Stocki.

TOWARZYSTWO OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

„FARA KOŃSKOWOLSKA”

UL. LUBELSKA 97, 24-130 KOŃSKOWOLA

ORGANIZACJA POŻYTKU PUBLICZNEGO

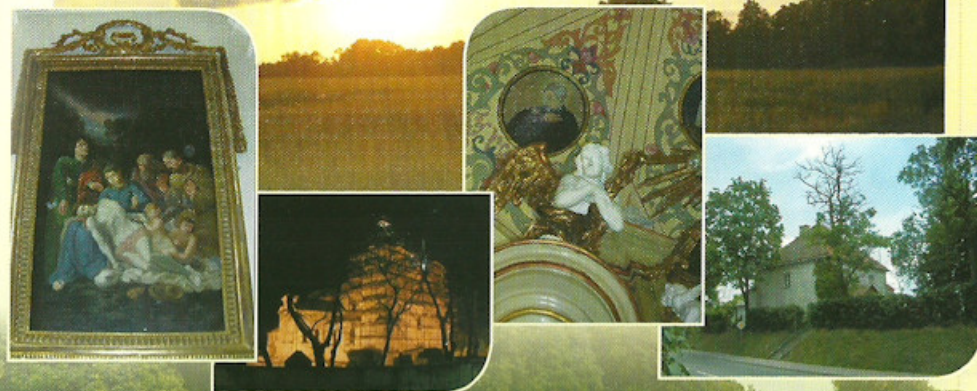
NIP:716-26-59-402 REGON:43273535661 KRS:0000220451

Jednym z podstawowych celów Towarzystwa jest jak najszybsza renowacja zabytkowych zespołów kościołów: Znalezienia Krzyża Św. oraz Św. Anny.

Naszym zamiarem jest również badanie źródeł historycznych dotyczących Końskowoli oraz promocja poczynionych odkryć.

Niezwykłe zabytki nie tylko sakralne chcemy udostępnić zwiedzającym: w planach jest jak najszybsze utworzenie muzeum regionalnego.

ZAPRASZAMY DO KOŃSKOWOLI

Informator powstał staraniem Zarządu Towarzystwa Ochrony Dziedzictwa Kulturowego „FARA KOŃSKOWOLSKA”.

Dziękujemy Wójtowi Gminy Końskowola, Panu Stanisławowi Gołębiowskiemu, za pomoc w wydaniu Informatora.

Szczególne wyrazy podziękowania kierujemy do Pana dr Adama Soćko, Dyrektora Naukowego Muzeum Narodowego w Poznaniu, wielkiego przyjaciela Końskowoli.

opracowanie Informatora: Przemysław Pytlak